

Zborčené plochy

VI. Šroubové plochy grafické

In: Josef Kounovský (author): Zborčené plochy. (Czech). Praha: Jednota československých matematiků a fyziků, 1947. pp. 131–136.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/403178>

Terms of use:

© Jednota československých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

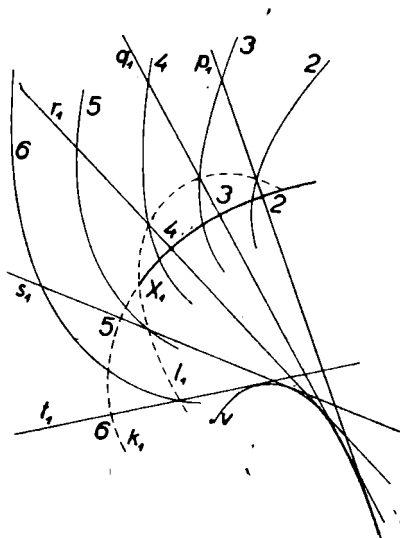
This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

VI. ZBORCENÉ PLOCHY GRAFICKÉ

32. Použití při úlohách na ploše topografické. Zborcené plochy jsou zastoupeny také mezi plochami grafickými, jejichž výtvorného zákona neznáme. Grafické plochy určujeme osnou křivek, mezi sousedními křivkami tvoříme plochu přibližně; tyto empirické křivky stanovíme graficky bodovou řadou, již získáme pokusy nebo měřením.

Grafická zborcená plocha je určena zborceným svazkem tvořících povrchových přímk stejně jako plocha zákonitě vytvořená. I může přibližnost vycházeti u ní jen z daných útvarů řídicích.

Hlavního použití doznávají grafické zborcené plochy při plochách topografických, jež jsou dány soustavou vrstevnic. Konstrukcí získaných na ploše topografické lze použití na každé ploše grafické; jest totiž obdobně vytvořena.

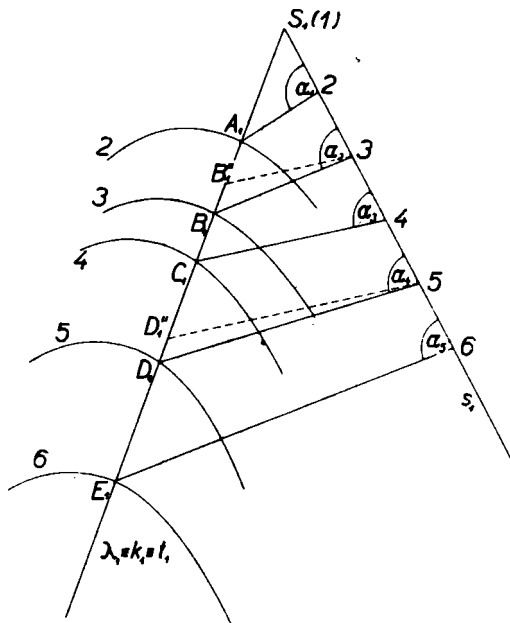
Obr. 62.

Průsečíky křivky s plochou topografickou se řeší pomocnou plochou, kterou položíme danou křivkou. Touto plochou může býti horizontální plocha válcová libovolného směru povrchových přímk, ale také plocha zborcená.

V obr. 62 dána topografická plocha soustavou neprotínajících se vrstevnic a empirická křivka k , daná bodovou řadou

kovým bodem T a bodem P na řídicí přímce, leží ovšem v tečné rovině a rovněž tečna t křivky k v tom bodě dotykovém. V kosoúhlém průmětu celého vztahu ve směru p do roviny třeba úrodně 2 obdržíme křivku k' a bod P'' ,

Obr. 64.

jím sestrojena tečna t' ke k' dá dotykový bod T' a zpětný promítací paprsek určí dotykový bod T žádané tečné roviny (p, T) . Tečná rovina dotýká se konoidu v obou bodech P a T , i jest torsální jeho rovinou a PT torsální přímkou. Přibližnou polohu bodu T lze stanoviti z okolnosti, že sousední povrchové přímky jsou téměř rovnoběžné.

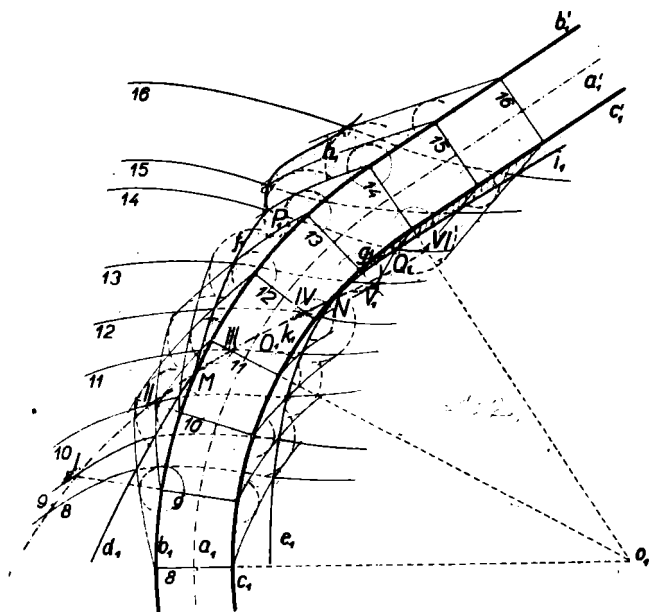
Středové osvětlení topografické plochy. Nejde nám o podrobné provedení úlohy, která se řeší kuželovou plochou, jež má vrchol v daném středu osvětlení S a dotýká se topografické plochy v skutečném obrysu pro svítící bod S jako střed promítání. Konstrukce vyžaduje pořízení několika vertikálních profilů svazkem rovin procházejících vertikálou středu S . Úlohy se užívá na př. ve vojenství, aby se určil neostřeňovaný prostor z kóty S . Pro rychlé určení bodu skutečného obrysu v rovině takového profilu lze použítí zase pomocného konoidu, který řeší úlohu bez sestrojení profilu a tečny k němu ve sklopení (obr. 64).

Bodem S sestrojíme libovolnou přímkou s a vystupňujeme ji. Abychom sestrojili tečnu bodem S v rovině svislé λ k profilové křivce k topografické plochy, sestrojíme body $A, B, C, \dots$ tohoto profilu a spojíme je s body téchže kót na pomocné přímce. Tyto vodorovné spojnice svírají s průmětem s_1 úhly $\alpha_1 > \alpha_2 > \alpha_3 < \alpha_4 < \alpha_5$. Spojnice $C4$ nejmenší odchylky udává bod C jako přibližný dotykový bod hledaný, ovšem při náležitě hustotě vrstevnic. Učiníme-li ještě $3B'' \parallel 5D'' \parallel C4$, leží body B'' a D'' na spojnici SC jako přibližné tečny vskutku nad plochou topografickou.

Opět je tu sestrojen pomocný konoid, mající řídicí přímkou s , řídicí křivku k a řídicí půdorysnu. Tvořící povrchová přímkou $C4$ jest jeho torsální přímkou s kupidálním bodem v nekonečnu; proto tečna řídicí křivky k v bodě C protíná přímkou s v bodě S .

33. Zřízení komunikace terénem. Jest to jeden z hlavních konstrukčních úkolů na topografické ploše; jde o technické projekty cest a drah, zřízení plavidel, regulací a podobné úkoly. Takový návrh se řeší průmětem na podrobný vrstevnicový plán terénu na základě přesného zaměření. Navržené technické těleso se stanoví podélným profilem a profily příčnými. Podélný profil jest dán rozvinutím svislé promítací válcové plochy osy tohoto tělesa na horní ploše cesty a pod., jež se zove *planýrovací plochou* nebo *planýrkou*. Tato plocha jest

zborcená. Je určena střední křivkou (osou) a na planýrce. Jest konoidem, jehož tvořící povrchové přímky jsou opět vodorovné normály křivky a , řídicí rovinou průmětna. Třetím řídicím útvarem je, jak jsme uvedli v předešlém článku, promítací válcová plocha, jež prochází evolutou křivky a_1

Obr. 65.

v půdorysně. Základní konstrukcí jest zapojení navrženého komunikačního tělesa do terénu. Všimněme si této úlohy.

V obr. 65 zvolen terén čili topografická plocha soustavou vrstevnic a plocha projektu střední křivkou a , která se empiricky stanoví podélným profilem a hlavně body s kótami vrstevnic. Vodorovné normály křivky, tedy normály jejího půdorysu, určují planýrku. Šířka cesty jeví se v plánu

na přímkách konoidu, přeneseme-li polovici od osy na obě strany obdržíme rovnoběžné půdorysy b_1 a c_1 ku křivce a_1 , křivky b a c vymezují horní plochu tělesa; takto omezená část zborcené plochy zve se *korunou* a hrany b a c *korunními hranami*.

Navržená cesta stále stoupá. Za kótou 14 prodlužuje se přímou osou a' i korunními hranami b' a c' , jest nakloněnou rovinou. Vzhledem k tomu, že neřešíme celý návrh v podrobnostech, ale zdůrazňujeme jen hlavní úkol této zborcené plochy stavebního inženýrství, nepřipojujeme měřítko, jinak nutné a neběreme zřetel na velikost spádů; ani kóty nevycházejí z praktického příkladu.

Důležitými jsou průsečíky O, M, N křivek a, b, c s terénem. Sestrojí se pomocnou *nulovou křivkou* k , průsečnou to křivkou terénu a navržené zborcené plochy, kterou obdržíme průsečíky I, II, III, IV, V vrstevnic téže kóty; planýrovací plocha má za vrstevnice ovšem své povrchové přímký tvořící.

V našem obrazci je půdorys a_1 osy silničního tělesa kruhový. Při stejnoměrném stoupání cesty jest tedy planýrovací plochou pravouhlá uzavřená šroubová plocha se svislou osou o .

Připojení komunikace k terénu stane se pomocí násypů a zářezů omezených plochami stejných spádů, jež v nákrese nebyly též určeny, proložených korunními hranami. Vrstevnice těchto ploch sestrojí se použitím svahových kuželů, jak v obrazci je vyznačeno; poloměry jejich podstav v jednotlivých úrovních se určí pomocí zmíněných spádů. Vrstevnice jsou obalovými křivkami těchto kruhových podstav, jejichž středy jsou na svislých osách kuželů, které mají vrcholy v průsečících vrstevnic a korunních hran silničního tělesa.

Tyto násypové a zářezové plochy, jejichž rozhraní jsou bod M a N nulové křivky, končí v průsečných křivkách d, e, f, g, h, i s terénem. Body P a Q oddělují zářez u plochy zborcené od zářezu nakloněnou rovinou cesty. Úplné řešení vyžadovalo by ovšem ještě navrhnouti podél cesty v zářezu příkopy k odvádění vody k bodům M a N .